

Fillinge bergtäkt

Fillinge 6:17
Bankekinds socken
Linköpings kommun
Östergötlands län

Anders Olofsson

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet	Fillinge 6:17
Socken/stad	Bankekind
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Lämningsnummer	L2008:2957 och 2008:3050
Digitala fastighetskartans blad	646 54 55
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH2000
Mätteknik	RTK-GPS
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning, etapp 1
Länsstyrelsens dnr	431-14795-2021
Länsstyrelsens handläggare	Helena Hulth
ÖM dnr	0009/22
ÖM projektnr	001935
ÖM Intrasisnr	-
Beställare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Krossteknik i Linköping AB
Projektledare	Anders Olofsson
Biträdande projektledare	-
Personal	Johan Levin
Fältarbetstid	2022-03-24 – 2022-03-25
Totalt undersöktes	ca 49,3 ha
Fynd	Ja (ÖM C4793:1). Fynden förvaras på och fyndfördelas till Östergötlands museum.
Foto	Ja
Analys	-
Grafik	Anders Olofsson
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr/Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.
Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Fillinge bergtäkt

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning och bakgrund	4
Områdesbeskrivning	4
Utrednings- och dokumentationsmetod	4
Resultat	5
Fornlämningsbild samt tidigare arkeologiska insatser	5
Utredningsområdet under historisk tid utifrån arkiv- och kartmaterial	6
Resultat från fältinventering	10
Åtgärdsförslag	10
Sammanfattning åtgärdsförslag	14
Referenser	14
Bilaga 1. Fynd	15
Bilaga 2. Begreppslista	16
Bilaga 3. Foton	18

Omslagsbild: Södra delen av området från sydöst. Foto Anders Olofsson, Östergötlands museum.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Östergötlands museum utförde under våren 2022 en arkeologisk utredning etapp 1 som berörde Fillinge 6:17, Bankekinds sn, Linköpings kommun, Östergötlands län.

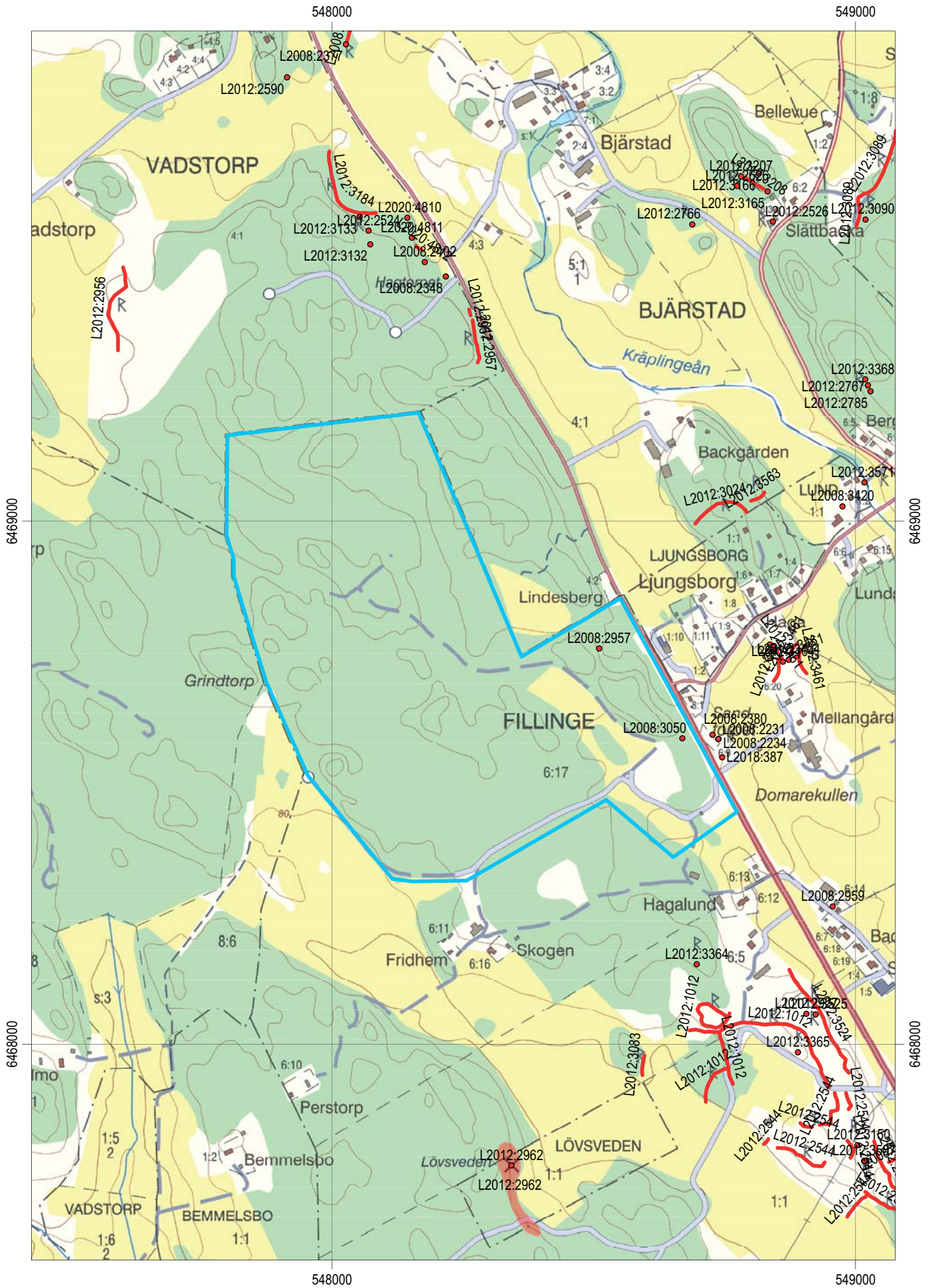
Utredningen föranleddes av att Krossteknik i Linköping AB hade för avsikt att ansöka om tillstånd enligt miljöbalken för täkt av berg med tillhörande återvinningsverksamhet på rubricerad fastighet. Den planerade verksamheten omfattade ett verksamhetsområde på 49,3 ha med ett brytområde för berg på 32 ha.

Utredningen innefattade både arkivstudier och fältinventering. Den aktuella ytan innehöll två sedan tidigare kända torplämningar (L2008:2957 och L2008:3050). Vid en av torplämningarna finns kvarvarande lämningar i form av en jordkällargrund. Fältinventeringen resulterade i att fyra presumtiva boplatsslägen identifierades (Objekt I-IV).

Östergötlands museum föreslår att de påträffade lämningarna/objekten genomgår antikvariska åtgärder innan en eventuell exploatering. För jordkällargrunden (L2008:2957) föreslås arkeologisk förundersökning eftersom den finns med på en karta från före 1850. För de övriga föreslås arkeologisk utredning, etapp 2.

Anders Olofsson
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med utredningsområdet markerat (blått). Skala 1:10 000.

Inledning och bakgrund

Östergötlands museum utförde under våren 2022 en arkeologisk utredning, etapp 1 som berörde Fillinge 6:17, Bankekinds sn, Linköpings kommun, Östergötlands län.

Utredningen föranleddes av att Krossteknik i Linköping AB hade för avsikt att ansöka om tillstånd enligt miljöbalken för täkt av berg med tillhörande återvinningsverksamhet på rubricerad fastighet. Den planerade verksamheten omfattade ett verksamhetsområde på 49,3 ha med ett brytområde för berg på 32 ha. Uppdragsgivare var Länsstyrelsen Östergötland och för kostnaderna stod Krossteknik i Linköping AB. Projektledare vid Östergötlands museum har Anders Olofsson varit, vilken även svarat för rapportarbetet.

Områdesbeskrivning

Utredningsområdet är beläget i norra delen av Fillinge, på västra sidan av riksväg 35. Den aktuella ytan är ca 49,3 ha stor. Den är belägen ca 75–85 m ö h och utgörs i huvudsak av kuperad skogsmark, men med insprängda mindre partier av åkermark i den sydöstra delen. Den sydvästra delen utgörs av hygge.

Jordarten är mindre partier med omväxlande glacial lera och sandig morän. Ställvis med uppstickande urberg (SGU:s jordartskarta). Berggrunden i den östra delen av ytan är syenitoid-granit, medan den i väster utgörs av granit (SGU:s bergartskarta).

Utrednings- och dokumentationsmetod

Den arkeologiska utredningen utfördes i form av en genomgång av de tidigare kända fornlämningarna i närområdet i Kulturmiljöregistret, kart- och arkivstudier samt en fältinventering.

Kartstudierna, med tyngdpunkt på äldre kartmaterial, utfördes primärt i syfte att ge ett underlag och stöd för lokalisering av sedan tidigare ej registrerade lämningar inom utredningsområdet. Arkivstudierna, vilka bl a omfattade Östergötlands museums topografiska arkiv och bibliotek, syftade bl a till att utreda sedan tidigare genomförda arkeologiska insatser inom området. Fältinventeringen utfördes genom terrängrekognosering.

De aktuella lämningarnas antikvariska bedömning, vilken följer Riksantikvarieämbetets indelning och rekommendationer (Riksantikvarieämbetet 2018, 2021), indelas enligt följande:

- **Fornlämning.** Fornlämningar (tidigare fasta fornlämningar) är skyddade enligt Kulturmiljölagen (SFS 1988:950) och utgör lämningar som uppfyller lagens tre fornlämningsrekvisit¹ och bedöms vara tillkomna innan år 1850. Dessa utgörs av lämningar med fornlämningsnummer (RAÄ- eller L-nummer), vilka är utmärkta på fastighetskartan.
- **Möjlig fornlämning.** Möjliga fornlämningar (tidigare bevakningsobjekt) utgör lämningar registrerade med fornlämningsnummer (RAÄ- eller L-nummer), vilka ej är markerade på fastighetskartan. Detta innebär vanligtvis att lämningens status ej går att avgöra genom okulär besiktning utan måste utredas vidare, t ex i samband med exploatering. I denna kategori ingår även bebyggda by- och gårdstomter med historiska belägg, vilka betraktas som fornlämningar men registreras som möjliga fornlämningar av registreringstekniska skäl.
- **Övrig kulturhistorisk lämning.** Lämningar med kulturhistoriskt värde vilka faller under Skogsvårdslagens (1979:429) hänsynsparagrafer. Lämningar i denna kategori är de som inte uppfyller Kulturmiljölagens tre fornlämningsrekvisit och/eller bedöms vara tillkomna efter år 1850. Dessa kan i vissa fall vara i behov av vidare utredning genom arkeologisk utredning, etapp 2. I övriga fall bör de dokumenteras och i vissa fall karteras och hänsyn bör tas så långt det är möjligt vid exploatering (RAÄ- eller L-nummer).
- **Ingen antikvarisk bedömning (uppgift om).** Lokaler som är kända genom tidigare uppteckningar eller muntliga källor men där lämningar inte återfinns eller bedöms kvarligga.

¹ Av 2 kap. 1§ Kulturmiljölagen (KML) framgår vilka lämningar som utgör fornlämning och därmed skyddas av lagen. Tre överordnade rekvisit (kriterier) ska vara uppfyllda för att en lämning ska utgöra fornlämning; det ska vara en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven (Riksantikvarieämbetet 2021:6).

Utöver detta redovisas även så kallade arkeologiska utredningsobjekt (Objekt) vilka utgör områden vars topografiska förutsättningar och omgivande miljö medför att förekomst av fornlämning, ej synlig ovan mark, inte kan uteslutas i samband med markingrepp. Dessa arkeologiska utredningsobjekt utgör sålunda presumtiva fornlämningar och bör utredas vidare genom sökschaktsgrävning (arkeologisk utredning, etapp 2) inför eventuell exploatering.

Utredningsobjektens avgränsning är endast ungefärlig och ska ej ses som exakt fastslagen. Inom utredningen har avgränsningen av objekten också utformats med hänsyn till utredningsområdet, varför utredningsobjektens markering aldrig löper utanför det studerade och inventerade området. Utredningsobjekten har framförallt utformats på topografiska lägen där förhistoriska boplatslämningar eller överplöjda gravanläggningar bedöms kunna förekomma.

Resultat

Fornlämningensbild samt tidigare arkeologiska insatser

Utredningsområdet är ca 49,3 ha stort. Det är beläget ca 75–95 m ö h och utgörs i huvudsak av kuperad skogsmark, vilket innebär att bl a ännu ej kända stenålderslokaler kan förekomma i området, samt även andra skogsrelaterade lämningar.

Två kända lokaler med lägenhetsbebyggelse (L2008:2957, jordkällargrund och L2008:3050, uppgift om torplämning) återfinns i den östra kanten av utredningsområdet. Dessa påträffades vid en arkeologisk utredning, etapp 1 år 2010-2011 (Svarvar & Persson 2011). Platsen för torpet med jordkällargrunden L2008:2957 finns med på en Laga skiftes-karta från 1844 (Lms D6-10:7). L2008:3050 utgörs av platsen för ett soldattorp på en geometrisk avmätning från 1702 (Lms D6-10:1) och ovan nämnda Laga skiftes-karta från 1844 (Lms D6-10:7). På den senare benämns torpet Sandtorpet.

I närområdet finns ett antal fornlämningar. Följande genomgång utgår från beskrivningar i Kulturmiljöregistret (Fornsök) med komplettering av arkeologiska rapporter. Ca 200 meter söder om utredningsområdet

ligger en grav i form av en stensättning, L2012:3364. Ytterligare ca 70 meter söderut vidtar ett område med stensträngar och stensträngssystem (L2012:1012, L2012:3524, L2012:3083 m fl), samt stensättningar (L2012:2927, L2012:3365, L2012:3525).

Strax öster om den sydligaste delen av området, på östra sidan riksväg 35, står en väghållningssten (L2018:387) med inskriptionen ”Stubbetorp 26” (siffrorna något osäkra). I samma område finns även ett postament för telegrafstolpslinje (L2008:2380). Telegraflinjen gick tidigare mellan Linköping - Åtvidaberg - Västervik och byggdes någon gång mellan åren 1855 och 1857. I nämnda postament för telegrafstolpe finns uppsatt ett minnesmärke (L2008:2231) i form av ett kvarnhjul med texten ”SOLDATTORP \ 96 SANDTORP \ FILLINGE \ MELLANGARD” Här finns även en husgrund efter en backstuga (L2008:2234).

Ca 150 m nordöst om utredningsområdets nordöstra hörn finns en stensträng (L2012:2957). Denna delundersöktes av Uppdrag Arkeologi 2021. Stensträngen tolkas som en staplad enkelmur som under äldre och mellersta järnålder ingått i ett större system av hägnader. Anläggningen kunde dateras indirekt genom tre härdar daterade till folkvandringstid-tidig vendeltid som framkom i anslutning till stensträngen (Jonsson 2022).

Strax norr om ovanstående stensträng, vid Hagtorpet, har vi ett kluster med både förhistoriska lämningar och lämningar från historisk tid. Här finns uppgifter om en milsten (L2008:2348), en härd (L2021:3983) daterad till vendeltid och en torplämning bestående av en jordkällargrund (L2008:2402). Det kan finnas skäl att uppehålla sig ett slag vid denna jordkällare eftersom den är undersökt, och att en jordkällargrund även berörs i föreliggande utredning. Jordkällargrunden L2008:2402 blev föremål för förundersökning och undersökning av Uppdrag Arkeologi 2021 (Jonsson 2021). Lämningen var anlagd i en moränkulle och försedd med en inre kammare och en anslutande svalgång. Väggarna var kallmurade. Lämningen daterades genom arkivuppgifter, fyndmaterial och karaktär till ungefär perioden 1830-1850 eller, som senast, decennierna därefter (Jonsson 2021:7).

Ca 250 m nordväst om utredningsytan finns en stensträng. Väster om utredningsområdet breder ett större skogsområde ut sig utan kända fornlämningar i närheten av den aktuella ytan.

Ett antal arkeologiska utredningar och undersökningar har utförts i, och framförallt, i närområdet. Såsom tidigare nämnts utförde Östergötlands museum en etapp 1-utredning år 2010-2011 inför planerad ny- och ombyggnad av riksväg 35 mellan Linköping och Åtvidaberg (Svarvar & Persson 2011). Denna utredning berörde den allra östligaste remsan av aktuellt utredningsområde, den som gränsar mot Rv 35. Ytan i övrigt har inte omfattats av några tidigare arkeologiska utredningar, undersökningar eller kontroller.

År 1994 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk utredning mellan Linköping och Åtvidaberg längs sträckan Tannefors – Åtvidaberg – Mormorsgruvan/Ramshult. Genom Bankekinds socken följde sträckningen riksväg 35 och passerade således det i denna utredning aktuella området. Inget av arkeologiskt intresse berördes inom denna sträcka (Feldt 2001:10). I samband med ombyggnad av riksväg 35 har arkeologiska utredningar, etapp 2 utförts i flera omgångar längs nämnda väg både söder och norr om aktuellt utredningsområde (Nyberg 2013, Lundgren 2019).

Utredningsområdet under historisk tid utifrån arkiv- och kartmaterial

Fillinge finns omnämnt i minst 22 medeltida dokument från 1300- och 1400-talen i Riksarkivet (SDHK, ISOF). Det äldsta kända belägget är en köpehandling utfärdad på Risla ting 19 juli 1357 (SDHK 7215), där en Niklis i Fillinge står uppräknad bland de s.k. fastarna, dvs de som bevittnade köpet.

Även Bjärstad förekommer i ett flertal medeltida dokument från 1300- och 1400-talen, åtminstone 13 stycken (SDHK, ISOF) År 1370 nämns Baeni i Bjärstad i en handling utfärdad vid Slättemo ting den 22 januari samma år (ISOF id 3429495) och Benne i Bjärstad står som fasteman i en köpehandling från 1376 (SDHK 10779), sannolikt rör det sig om samma person.

Den äldsta tillgängliga kartan över den södra delen av utredningsområdet är en geometrisk avmätning över Fillinge 1-6 från 1702 (Lms D6-10:1). Här är den norra delen av Fillinges mark (motsvarande ungefär mellersta delen av utredningsområdet) kategoriserad som ”utmark av ung tallskog”. I den sydöstra delen av utredningsområdet finns ett icke namngivet soldattorp (L2008:3050 i Kulturmiljöregistret). Söder härom

finns ett antal åkerlotter samlade. Den sydvästra delen av området, vid A270 (se nedan), det stora sotiga området som vid fältinventeringen konstaterades i den upplöjda åkern, är här betecknad som ”Swed.”, sannolikt svedja. Kanske finns här ett samband?

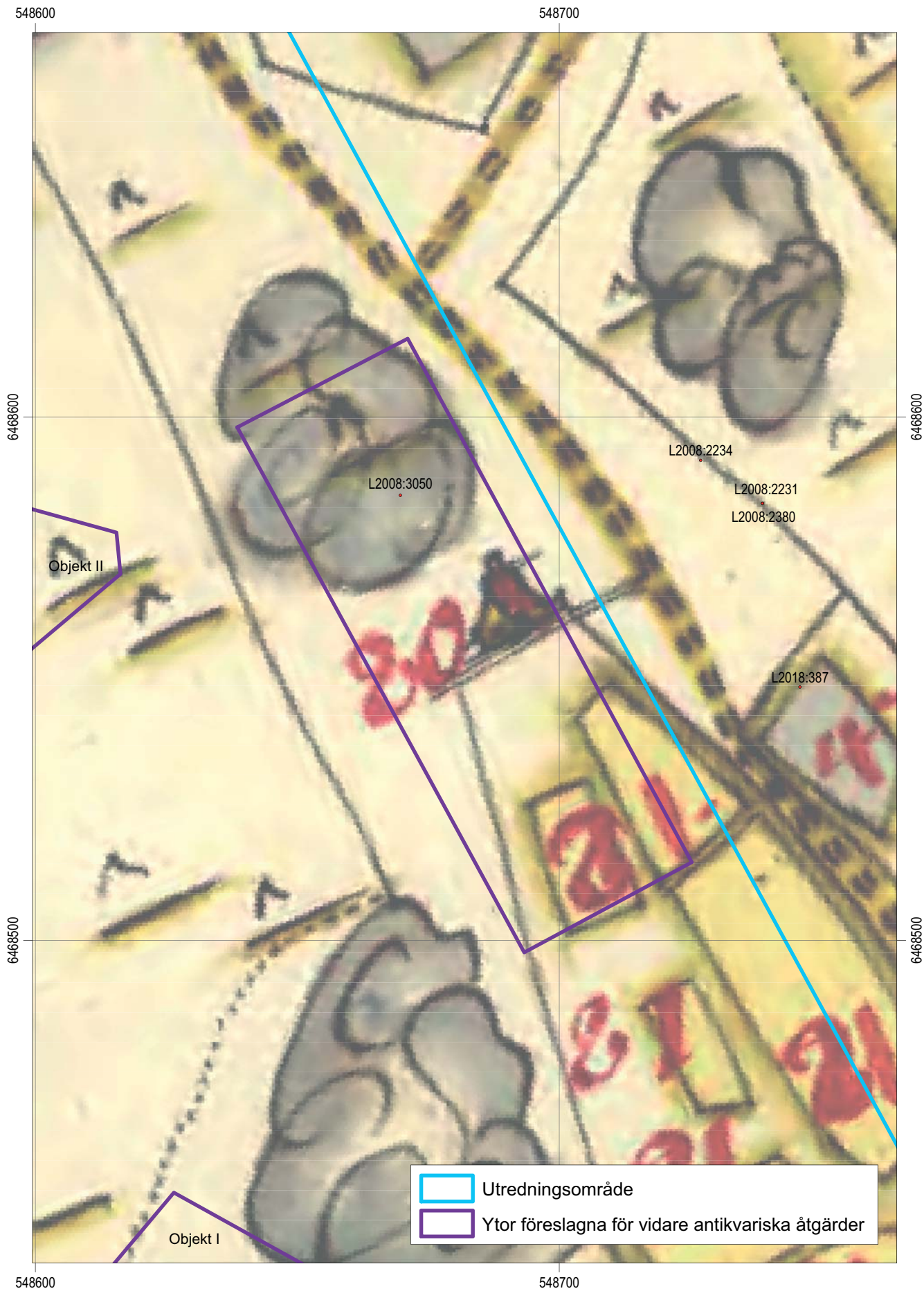
På storskifteskartan över Fillinge nr 1-6 från 1774 (Lms D6-10:3) är den norra delen av Fillinges mark (motsvarande ungefär mellersta delen av utredningsområdet) upptagen som ”Utmark till Byen, Samfäld, kallad Bjärstamarken”. Den södra delen av Fillinges mark inom utredningsområdet tillhör här ”Millangåden”, ett frälshemman förpantat till Sven Pährson och hans bror Anders, och betecknas som ”Taskhagen”. Även på denna karta finns torpet från 1702 års karta, L2008:3050, med i den sydöstra delen av ytan.

På Laga skiftes-kartorna från 1844 och 1854 (Lms D6-10:7 och Lm 05-ban-85) tillhör området Övre Fillinge. Nu har en åker tillkommit i den nordöstra delen av Fillinges område, kallad ”Utskogslyckan”. Likaså har ett icke namngivet torp (L2008:2957 i Kulturmiljöregistret) tillkommit längst upp i nordöstra delen av byns mark, på Lillgårdens ägor. Torpet L2008:3050 finns med även på denna karta, här kallat Sandtorpet (se även Svarvar & Persson 2011:25).

Om vi därefter övergår till den norra delen av utredningsområdet ser vi av det historiska kartmaterialet att denna del tillhört Bjärstad. Den äldsta kartan är en geometrisk avmätning av Bjärstad nr 1-6 från 1695 (Lms D18:45). Om den nordvästra delen av ytan står att den utgörs av beteshage med berg och några små tallar och den duger till mulbete för tre hästar. Den östra delen anges som byns utmark bestående av berg med något ung tall- och granskog. Den förslår inte till gårdsgård och den är ”till wedabrand något knapt”. Den duger dock till mulbete.

På 1778 års storskifteskarta över Bjärstad (Lms D6-8:2) utgörs den norra delen av utredningsområdet bl a av hästhagar tillhörande Bostället och Kvarngården. Även på Laga-skiftes-kartan från 1860 (Lms D6-8:7) utgörs området av hagmark.

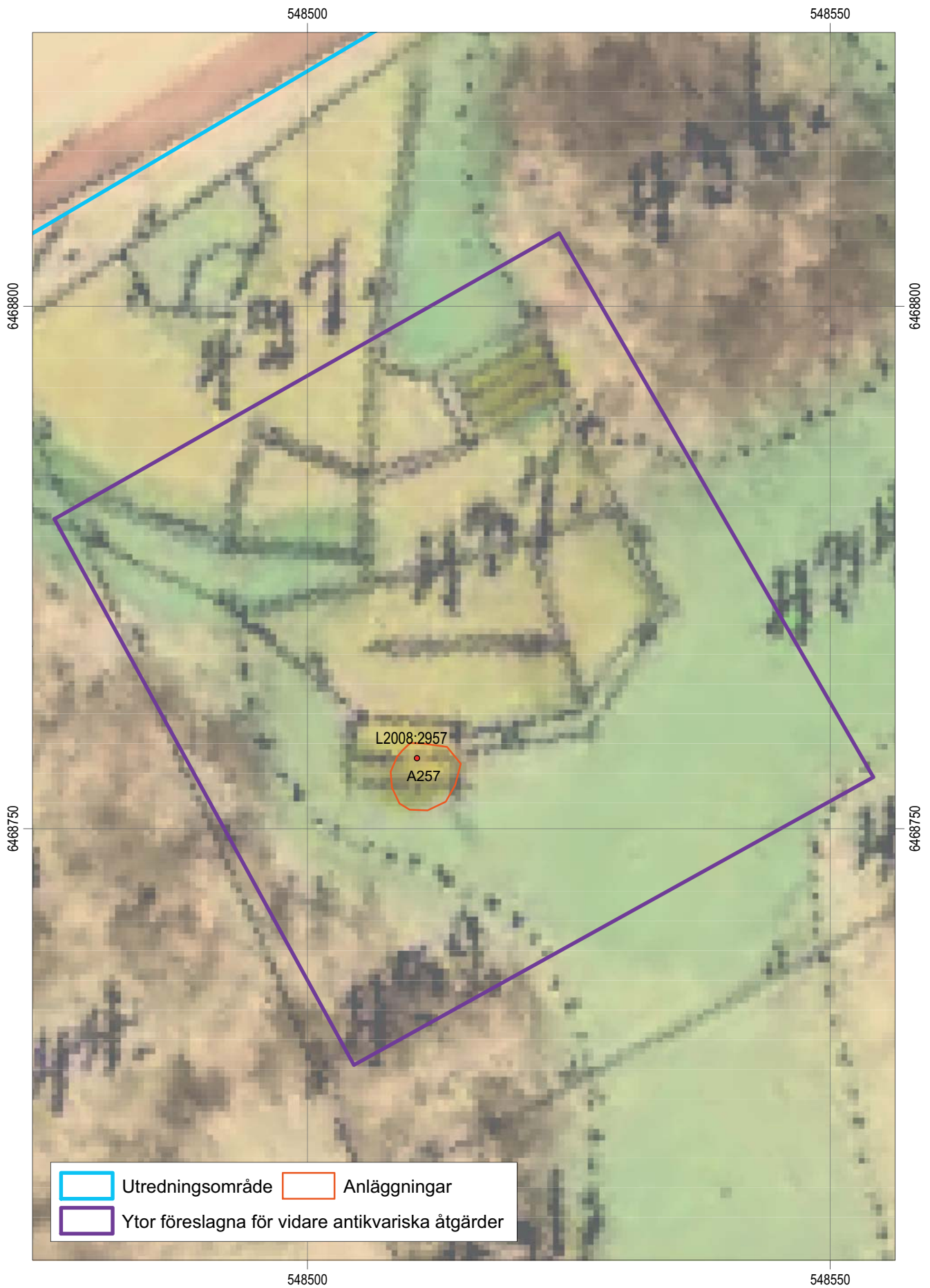
Gemensamt för ovanstående kartor över Bjärstad är att en stig finns utritad diagonalt över ytan i NÖ-SV riktning. Några spår efter denna väg/stig kunde inte återfinnas vid fältinventeringen.

Figur 3. Den föreslagna ytan för arkeologisk utredning etapp 2 vid torplämningen L2008:3050 i förhållande till markeringen i Kulturmiljöregistret och läget på den rektifierade kartan från 1702 (LMS D6-10:1). Skala 1:1000.

Figur 4. Den föreslagna ytan för arkeologisk utredning etapp 2 vid torplämningen L2008:3050 i förhållande till markeringen i Kulturmiljöregistret och läget på den rektifierade Laga skiftes-kartan från 1844 (LMS D6-10:7). Skala 1:500.

Figur 5. Den föreslagna ytan för arkeologisk förundersökning vid torplämningen L2008:2957 med jordkällar-
grunden i förhållande till markeringen i Kulturmiljöregistret och läget på den rektifierade Laga skiftes-kartan från
1844 (LMS D6-10:7). Skala 1:500.

Resultat från fältinventering

Ovan jord synliga anläggningar besökta/påträffade vid fältinventering:

A257

Jordkällare (L2008:2957, Lägenhetsbebyggelse), närmast oval, ca 7 x 6 m (NÖ-SV). Ligger på en smal remsa (NNV-SSÖ mellan berg i V och en planare yta i Ö. Den senare är nu, ur arkeologisk synpunkt, skadad av markberedning. Lämnningen är känd sedan tidigare och finns registrerad i Kulturmiljöregistret.

A270

Kol-/sofärgning (Boplatslämning övrig?). Ett diffust, något sotigt område, ca 10 x 20 m (NV-SÖ), i upplöjd åker. Oklart om sotet är sentida eller härrör från upplöjda förhistoriska anläggningar. På en karta från 1702 (Lms D6-10:1) är området upptaget som svedja. Anläggningens begränsning är mycket ungefärlig.

Åtgärdsförslag

Östergötlands museum rekommenderar att följande deltytor genomgår en arkeologisk utredning, etapp 2 (alternativt arkeologisk förundersökning för L2008:2957) innan området exploateras. Ytornas area uppgår sammanlagt till ca 49 000 m².

L2008:2957

En ca 3400 m² stor yta vid torplämningen L2008:2957, innehållande jordkällargrunden A257. Lämnningen är registrerad som möjlig fornlämning i Kulturmiljöregistret. Platsen för torpet finns med på en Laga skiftes-karta från 1844 (Lms D6-10:7). Norr om

Figur 6. L2008:2957, A257, jordkällare, från V. Foto Anders Olofsson, ÖM.

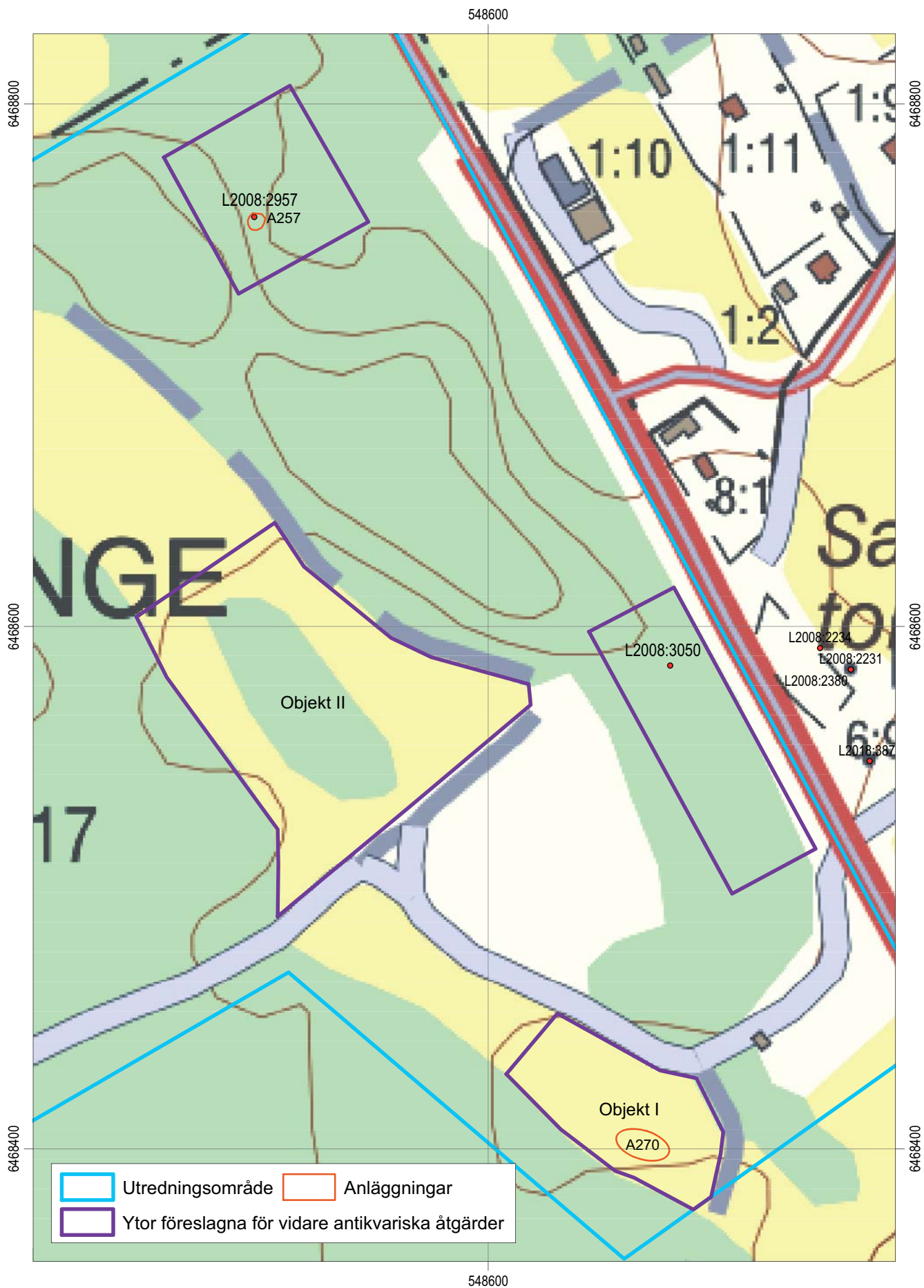
jordkällaren finns fossil åkermark (Kulturmiljöregistret). Ytan har satts utifrån byggnadernas placering på 1844 års karta, men den föreslagna ytans begränsning skall ej tolkas som exakt då noggrannheten på en rektifiering av en gammal karta aldrig kan bli hundra procentig. Vid rektifieringen har jordkällaren hamnat i boningshuset (figur 5). Sannolikt har huset i själva verket legat något SÖ om jordkällaren. Tyvärr är detta område skadat av markberedning. Terrängen runt lämningen är delvis kraftigt kuperad med berg i dagen, och den yta som är praktiskt möjlig att schakta är betydligt mindre än den föreslagna ytan i sin helhet. Arkeologisk förundersökning rekommenderas då lämningen finns på en karta från före år 1850.

L2008:3050

Ytan, som uppgår till ca 4200 m², har lagts vid platsen för ett soldattorp (L2008:3050) på en geometrisk avmätning från 1702 (Lms D6-10:1) och ovan nämnda Laga skiftes-karta från 1844 (Lms D6-10:7). På den senare benämns torpet Sandtorpet. Platsen har antikvarisk bedömning som: ”Ingen antikvarisk bedömning – Uppgift om lämning, ej bekräftad i fält” i Kulturmiljöregistret. Inga synliga spår efter bebyggelse kunde ses på platsen vid fältinventeringen, men ytan har placerats utifrån nämnda kartor. Liksom i fallet L2008:2957 gäller även här att ytans begränsning ej skall ses som exakt, då den grundar sig på rektifiering av historiska kartor. Ytan är delvis kuperad med berg i dagen, och den yta som är praktiskt möjlig att schakta är betydligt mindre än objektets yta i sin helhet. Möjligen har lämningar tillhöriga torpet sprängts/schaktats bort vid anläggandet av väg 35. Arkeologisk utredning, etapp 2, rekommenderas.

Figur 7. L2008:3050, plats för torplämning, från SÖ. Johan Levin markerar platsen för punkten i Kulturmiljöregistret. Foto Anders Olofsson, ÖM.

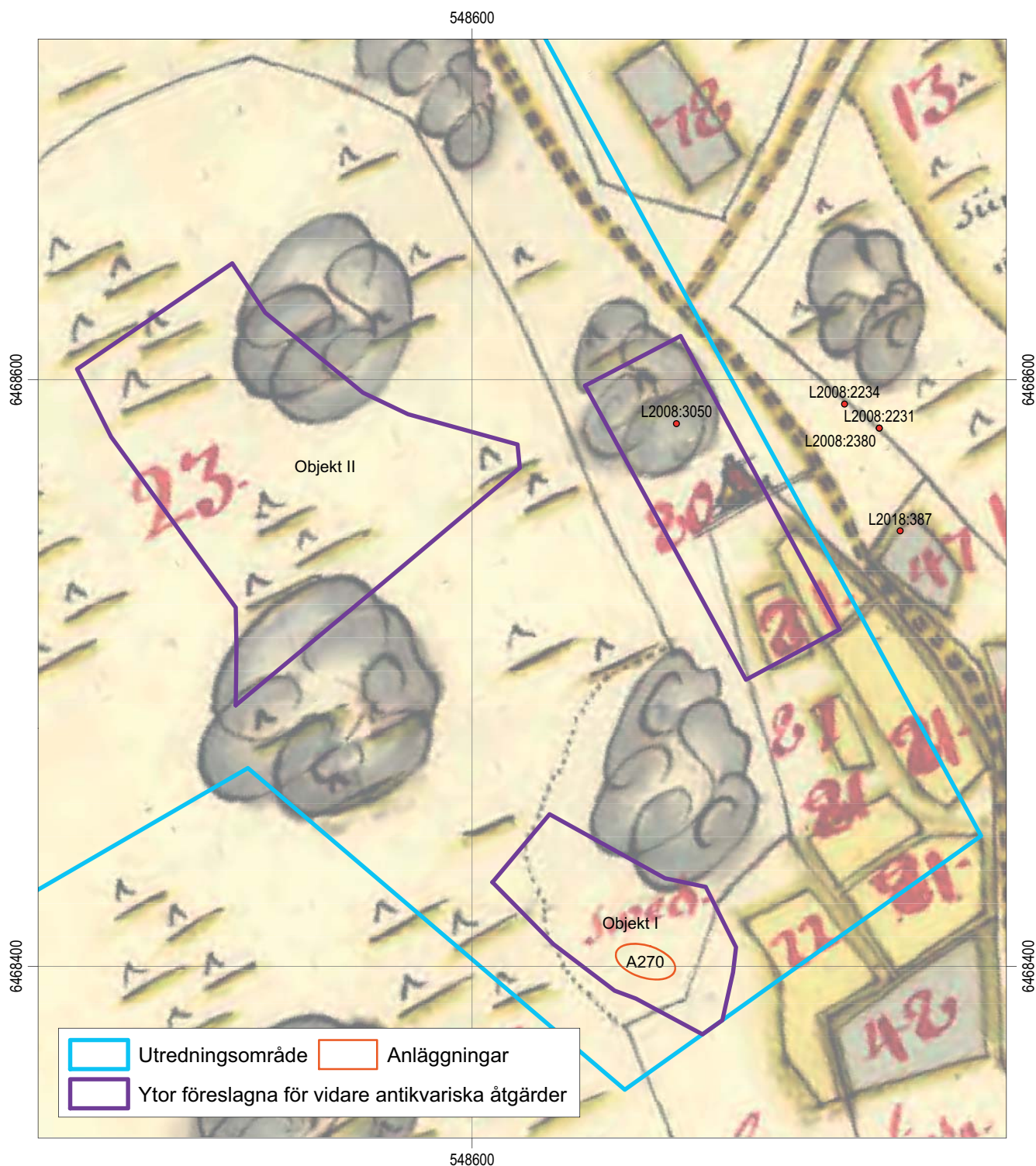
Figur 8. Utsnitt ur digitala Fastighetskartan. Östra delen av utredningsområdet med påträffade och sedan tidigare kända lämningar samt ytor föreslagna för vidare antikvariska åtgärder. Skala 1:2000.

Objekt I

Boplatsläge, ca 3200 m². Motiveras av att ytan utgör ett bra boplatsläge (ca 78 m ö.h.) med exponering åt söder och väster, samt att ett diffust område med sotfärgning kunde observeras vid fältinventeringen (A270). Arkeologisk utredning, etapp 2 rekommenderas.

Objekt II

Boplatsläge, ca 10 000 m². Motiveras av att ytan utgör ett bra boplatsläge (ca 82 m ö.h.) med exponering åt söder och väster, samt att ett mindre antal, något osäkra, slagna artefakter av kvarts och kvartsit påträffades i åkerytan strax söder om åkerholmen vid fältinventeringen. Arkeologisk utredning, etapp 2 rekommenderas.

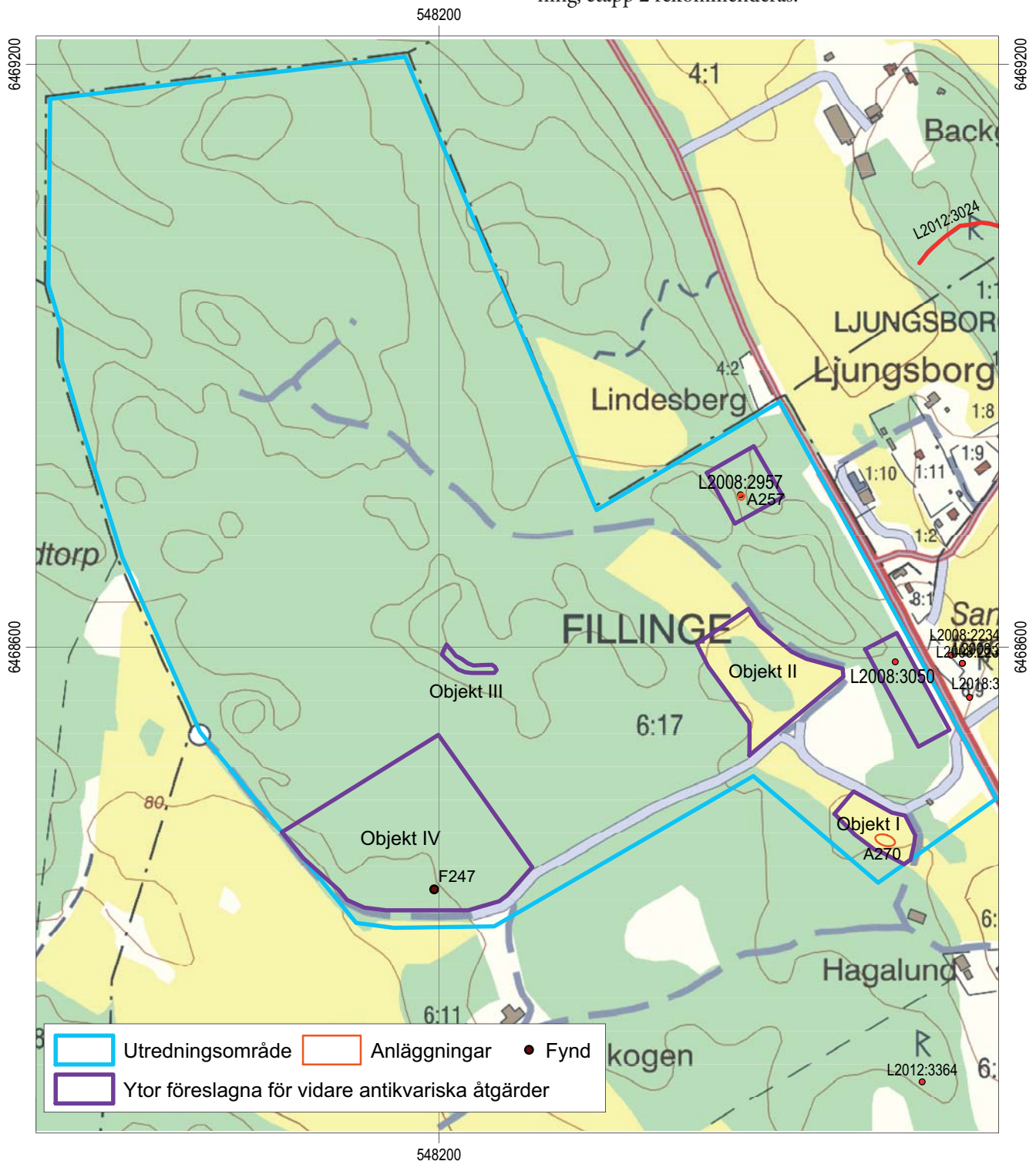
Figur 9. Den sydöstra delen av utredningsområdet med lämningar och ytor föreslagna för vidare antikvariska åtgärder i förhållande till den rektifierade kartan från 1702 (LMS D6-10:1).

Objekt III

Boplatsläge, ca 550 m². En platå (NV-SÖ) med sydvästexponering i bergig skogsmark. Ytan utgör möjligt läge för stenåldersboplats med havsanknytning. Höjden över havet är ca 93 meter, vilket innebär att en eventuell strandbunden boplats här skulle kunna vara ca 11 000 år gammal (Hallgren & Molin u å, s. 16). Arkeologisk utredning, etapp 2 rekommenderas.

Objekt IV

Boplatsläge, ca 27 700 m². Hygge med sydvästexponering. I södra delen, ca 20 m norr om väg, påträffades en kärna av kvarts. Möjligheterna att påträffa intakta anläggningar torde dock vara begränsade, p g a markberedning. Inför en eventuell exploatering bör ytan betraktas som en kursiv yta för schaktning, alternativt noggrannare fältinventering eller provgroppsgrävning i de öppna markberedningsfårorna. Arkeologisk utredning, etapp 2 rekommenderas.

Figur 10. Utsnitt ur digitala Fastighetskartan. Utredningsområdet med påträffade och sedan tidigare kända lämningar, fynd samt föreslagna ytor för vidare antikvariska åtgärder. Skala 1:6000.

Sammanfattning åtgärdsförslag

Östergötlands museum föreslår att sex delytor genomgår vidare antikvariska åtgärder. Det rör sig om två torplämningar (en befintlig jordkällargrund, L2008:2957, och en uppgift om torp, L2008:3050) samt fyra presumtiva boplatslägen (Objekt I-IV). För boplatslägena gäller att de framförallt kan hysa stenålderslämningar – vid Objekt IV påträffades en kärna av kvarts (F247) – men även lämningar från senare tider skulle kunna påträffas. För L2008:2957, jordkällargrunden, föreslås arkeologisk förundersökning då det rör sig om en konstaterad lämning som finns med på en karta från före år 1850. Vad gäller de övriga ytorna rekommenderas arkeologisk utredning, etapp 2.

Referenser

Tryckta källor och rapporter

- Feldt, A.-C. 2001. *Stenålder och fiberoptik*. Tannefors-Åtvidaberg-Mormorsgruvan. Bankekind, Grebo, Vårdsbergs och Åtvids socknar, Linköpings stad, Linköpings och Åtvidabergs kommuner, Östergötlands län. Arkeologisk utredning och antikvarisk kontroll. Östergötlands länsmuseum, Rapport 88:2001.
- Hallgren, F. & Molin, F. u å. *Kunskapsunderlag om Mesolitikum i Östergötlands län*. Länsstyrelsen Östergötland.
- Jonsson, R. 2021. *Hagtorpet och jordkällaren*. Arkeologisk förundersökning och undersökning. Östergötland, Östergötlands län, Linköpings kommun. Fastigheten Vadstorp 4:1. Fornlämning L2008:4202. Uppdrag arkeologi, Rapport 2021/15.
- Jonsson, R. 2022. *En stensträng i Vadstorp*. Arkeologisk undersökning. Östergötland, Östergötlands län, Linköpings kommun. Fornlämning L2012:2957. Fastigheten Vadstorp 4:1. Uppdrag arkeologi, Rapport 2022/1.
- Lundgren, R. 2019. *Arkeologisk utredning längs RV 35. Objekt XIII – XX*. Riksväg 35 mellan Sandtorpet och Rösten. Bankekind och Grebo socknar, Linköpings och Åtvidabergs kommuner, Östergötlands län. Arkeologisk utredning etapp 2. Östergötlands museum, Rapport 2019:7.
- Nyberg, P. 2013. *Ombyggnad av riksväg 35*. Kompletterande arkeologisk utredning, Sydöst om Linköping, intill RV 35. Vårdsbergs och Bankekind socknar, Linköpings kommun, Östergötlands län. Arkeologisk utredning etapp 2. Östergötlands museum, Rapport 2013:63.

Övriga källor

- Institutet för språk och folkminnen (ISOF), Ortnamnsregistret. <https://ortnamnsregistret.isof.se/place-names>.
- Kulturmiljöregistret. <https://app.raa.se/open/fornsok/>.
- Riksarkivet. Svenskt Diplomatariums huvudkartotek (SDHK). <https://sok.riksarkivet.se/SDHK>.
- Sveriges Geologiska Undersökningar (SGU). Berggrundskarta 1:50 000-1:250 000.
- Sveriges Geologiska Undersökningar (SGU). Jordartskarta 1:25 000-1:100 000.
- Östergötlands museums topografiska arkiv.

Kartor

- Lantmäterimyndigheternas arkiv (LM) och Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS).
- LM akt 05-ban-85. Fillinge. Laga skifte år 1854.
- LMS akt D18:45. Bjärstad 1-6. Geometrisk avmätning år 1695.
- LMS akt D6-10:1. Fillinge 1-6. Geometrisk avmätning år 1702.
- LMS akt D6-10:3. Fillinge 1-6. Storskifte år 1774.
- LMS akt D6-8:2. Bjärstad 1-6. Storskifte år 1778.
- LMS akt D6-10:7. Fillinge 1-6. Laga skifte år 1844.
- LMS akt D6-8:7. Bjärstad 1-6. Laga skifte år 1860

Bilaga 1. Fynd

F nr	Objekt	Antal	Material	Typ	Vikt g	Övrigt
247	IV	1	Kvarts	Kärna	128,6	

F247 (ÖM C4793:1), kärna av kvarts påträffad på Objekt IV. Foto Anders Olofsson, ÖM.

Bilaga 2. Begreppslista

Arkeologisk utredning, etapp 1

Det första steget i det arkeologiska uppdragssystemet. Genomförs för att ta reda på om ett planerat arbetsföretag kommer att beröra några fornlämningar. En arkeologisk utrednings första etapp baseras på detaljerade kart- och arkivstudier samt fältinventering. Under fältinventeringen eftersöks tidigare ej kända forn- och kulturlämningar samt topografiska lägen som bedöms kunna innehålla fornlämningar ej synliga ovan mark. Samtliga tidigare kända lämningar inom utredningsområdet besiktas också för att kontrollera deras status och kondition.

Arkeologisk utredning, etapp 2

Har samma syfte som utredningens första etapp men här sker vanligtvis arbetet med hjälp av grävmaskin. Genom att öppna utspridda sökschakt inom de ytor som pekats ut under utredningens första etapp kan eventuell fornlämningsförekomst påvisas. Redan konstaterade, okulärt bedömda, fornlämningar eller sedan tidigare kända fornlämningar och dess fornlämningsområden omfattas inte av detta arbetsföretag. Till skillnad mot utredningens första etapp sker utredningens andra etapp i regel inom avgränsade mindre ytor. Kräver beslut enligt Kulturmiljölagen. Beslut om tillstånd fattas av Kultur- och samhällsbyggnadsenheten vid Länsstyrelsen Östergötland.

Arkeologisk förundersökning

Utförs i de fall man på platsen har konstaterat förekomst av fornlämning. En arkeologisk förundersökning är oftast en begränsad utgrävning av en fornlämning och dess fornlämningsområde som genomförs inom mindre ytor och/eller i form av tätare sökschaktsgrävning. Målsättningen är att få bättre kunskap om fornlämningens omfattning, karaktär och ålder. Detta görs för att bättre kunna bedöma dess vetenskapliga potential och sålunda behovet eller omfattningen av en eventuellt kommande arkeologisk undersökning (se nedan). Kräver beslut enligt Kulturmiljölagen. Beslut om tillstånd fattas av Kultur- och samhällsbyggnadsenheten vid Länsstyrelsen Östergötland.

Arkeologisk undersökning

Det arkeologiska uppdragssystemets sista steg. Genomförs i de fall fornlämningen medför hinder eller olägenhet som inte står i rimligt förhållande till dess betydelse. I detta steg tas fornlämningen bort genom att den undersöks och dokumenteras. En arkeologisk undersökning kan även genomföras i form av så kallad schaktningsövervakning, vilket innebär att delar av en fornlämning undersöks och dokumenteras. En arkeologisk undersökning utförs efter specifika vetenskapliga frågeställningar och undersökningens innehåll styrs till viss del genom uppsatta krav från Länsstyrelsen. Kräver beslut enligt Kulturmiljölagen. Beslut om tillstånd fattas av Enheten för plan och kultur vid Länsstyrelsen Östergötland.

Fornlämning

Fornlämningar (tidigare fasta fornlämningar) är spår efter mänsklig verksamhet. I Kulturmiljölagen (SFS nr 1988:950) anges vad som är en fornlämning och vad som därmed omfattas av lagskyddet. I lagens andra kapitel finns en uppräkningslista som inleds med tre kriterier; fornlämningar ska vara lämningar efter människors verksamhet under forna tider, de ska ha tillkommit genom äldre tiders bruk och vara varaktigt övergivna. Förutom att de tre rekvisiten ska vara uppfyllda ska lämningen även vara tillkommen innan år 1850 för att kunna bedömas som fornlämning. En nyupptäckt fornlämning har ett omedelbart skydd utan att det behövs något myndighetsbeslut. Fornlämningar aviseras på tryckt eller digital fastighetskarta med ett run-R. Är fornlämningens utbredning osäker aviseras detta med ett (R).

Fornlämningsområde

Till varje fornlämning hör ett fornlämningsområde vilket utgör ett omgivande område som är så stort som krävs för att bevara fornlämningen. Fornlämningsområdets storlek bestäms av länsstyrelsen och varierar bland annat beroende på lämningstyp och topografi. Fornlämningsområdet har samma skydd som fornlämningen.

Övrig kulturhistorisk lämning

Anges för lämningar med kulturhistoriskt värde vilka faller under Skogsvårdslagens (SFS nr 1979:429) hänsynsparagrafer. Lämningar i denna kategori är de som inte uppfyller Kulturmiljölagens tre fornlämningsrekvisit och/eller bedöms vara tillkomna efter år 1850. Används även för sådana lämningstyper som vanligen inte betraktas som "lämningar", exempelvis plats med tradition och fyndplats m fl.

Arkeologiskt utredningsobjekt

Ytor som under en arkeologisk utredning, etapp 1 bedömts kunna innehålla fornlämning som ej syns ovan mark. Denna bedömning görs vanligtvis utifrån områdets topografiska läge och/eller att (upplöjt) fyndmaterial iakttagits i markytan under inventeringsfasen. Dessa områden bör utredas vidare genom söschaktsgrävning med maskin under utredningens andra etapp.

Bilaga 3. Foton

Objekt I, från NV. Foto Anders Olofsson, ÖM.

Objekt II, från S. Foto Anders Olofsson, ÖM.

Objekt III, från SÖ. Foto Anders Olofsson, ÖM.

Objekt IV, från SSÖ. Foto Anders Olofsson, ÖM.

Östergötlands museum utförde under våren 2022 en arkeologisk utredning etapp 1 som berörde Fillinge 6:17, Bankekinds sn, Linköpings kommun, Östergötlands län.

Utredningen föranleddes av att Krossteknik i Linköping AB hade för avsikt att ansöka om tillstånd enligt miljöbalken för täkt av berg med tillhörande återvinningsverksamhet på rubricerad fastighet. Den planerade verksamheten omfattade ett verksamhetsområde på 49,3 ha med ett brytområde för berg på 32 ha.

Utredningen innefattade både arkivstudier och fältinventering. Den aktuella ytan innehöll två sedan tidigare kända torplämningar (L2008:2957 och L2008:3050). Vid en av torplämningarna finns kvarvarande lämningar i form av en jordkällargrund. Fältinventeringen resulterade i att fyra presumtiva boplatslägen identifierades (Objekt I-IV).

ISSN 1403-9273

Rapport 2022:24